

სამეურნეო ჟურნალი

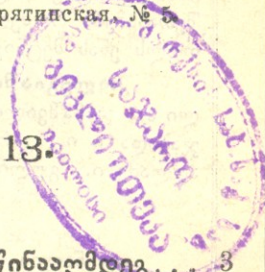
გოსსავსი

(იბეჭდება ორ კვირაში ერთხელ)

ჟურნალის უახი წელიწადში 3 მან. || რედაქცია: კავკასიის სამეურ. საზოგადოება
თითო ნომერი ხელზე გასასყიდად 10 კაპ. || ადრესი: Тифлиς, Варятинская, № 8

წელიწადი მიმოი

1910 წელიწადი.—1 ივლისი.—№ 13

შინაარსი

ნამდვილი აუცილებლებელი ზომები ხოლერის წინააღმდეგ	3
კახელი მევენახე ცხე შიგნიდან ტელება	8
ვ. გულბათიშვილი ნიადგი	9
ვ. ახოშვილი მსხაღი და ვაშლი	11
მასალა სამეცნიერო სიტყვათ-კრებულის შესადგენი	14
საყურადღებო ცნობები:	
ნაკითხ დაჯიქიანებულ ქსოვიდის გაწმენდა	15
ნახშირ-მყავის დაბარიელებულის წამალი	15
რომელი მხრიდან უნდა წველა	15
განცხადებანი	16

სამეურნეო ჟურნალი მოსავალი

(იბეჭდება ორ კვირაში ერთხელ)

წარსულ წელს ჟურნალში დაიბეჭდა წერილები შემდეგი მხარებისა: —
პ. აკერეინისა, ა. აფხაზისა, აგრიკოლასი, ვ. ახოშვილისა, ვ. ახლაძისი ლ. გოგინიისა, ვ. გულბათიშვილისა, დ. გორთაძისა, შ. დედაბერიშვილისა, ელექსი, ზ. ედილაშვილისა, მ. ზაალიშვილისა, ა. თამაშვილისა, ე. იოსელიანისა, დ. კანჩერიისა, ე. კარბელაშვილისა, პ. ლორთქიფანიძისი, დ. მდივანისა, ს. შვალბაშვილისა. შ. შალვაშვილისა, ნ. მაკარაშვილისა, ვ. შქელიშვილისა, მ. მამულაშვილისა, გ. ნახუციშვილისა, ც. ნ., ი. პაატაშვილისა, ვ. რცხილაძისი, მ. სემიონოვისა, პროფ. ა. ფორცხნაძისა, ვ. შ—ელისა, ი. წინამძღვარიშვილისა, ს. ხუნდაძისი, ე. სრამელაშვილისა, მ. ჯანაშვილისა, ი. ჯორჯაძისი და რამდენიმე წერილი ხელმოუწერილი.

რედაქცია მოელის სხვებიდანაც თანამშრომლობის სურვილის გამოცხადებას.

რედაქციასთან ტერმინების შესაბამისად არსებობს კოლეგია, რომლის კომპეტენცია რედაქციას სავალდებულოა აქვს თავისთვის მიღებული იმ იმედით, რომ გარემოება იგი ერთის წრით გამბედაობასა და სიმშვიდეს მისცემს შრომაში ყველა იმთ, ვინც ქალაქ გარედ სცხოვრობენ და არ შეუძლიანთ რედაქციასთან პირისპირ შეთანხმება რომელიმე ტერმინის ხმარების შესახებ, და მეორეს წრით მისცემს ქართულს ენას მეცნიერებათა ყველა დარგში გარკვეულ სახიერებას.

კოლეგიაში ჯერხანობით მოწვეულ არიან: გოგებაშვილი ი., სარაჯიშვილი ა., ჯანაშვილი მ., თაყაიშვილი ე., იოსელიანი ე., გულისაშვილი შ., ყიფშიძე გ., ჯაბადაძე ი., კარიჭაშვილი დ., ბილანაშვილი შ., დედაბერიშვილი შ., ლამბაშიძე ვ., ალაძე ი., გულისაშვილი მ.

თანამშრომელთა საეუროდგოდ.

ჟურნალის შემთავლიდან გაისტუმრება ხარჯი სტამბისა და კანცელარიისა, დანარჩენი (თუ რამე დარჩა) წლის დამლევს დაურიდებთ თანამშრომლებს პროპორციულად მათი ნაშრომისა.

დასაბეჭდად მიღებული წერილები შეიძლება რედაქციამ შესწოროს და შეამოკლოს. წერილები და კორესპონდენციები, რომელნიც არ დაიბეჭდებიან, არც შეინახებიან დასაბრუნებლად.

რედაქცია მზათ არის აღმოუჩინოს „მოსავლის“ მკითხველებს ყოველ გვარი შუამავლობა სამეურნეო იარაღებისა და მაშინების და აგრედვე ყველა სამეურნეო ნაწარმოების შექენა-გასაღებაში.

განცხადებები დაიბეჭდება მხოლოდ უკანასკნელ გვერდზე. ჩვეულებრივი სტრიქონი (ვენური ან აკადემიური ასოთი) განცხადებისა ღირს **ორი შაური**. წლიურ აბონემენტებისათვის განცხადების ფასი რედაქციასთან შეთანხმებით. განცხადების ფასი წინდაწინვე უნდა იყოს წარმოდგენილი.

წლის დამლევს ხელისმომწეროებს **სახუქრად დაეგზავნებათ რჩეული თეს-ლეულობა** სხვადასხვა სამეურნეო მცენარეთა საუკეთესო ჯიშებისა.

აგრედვე, თუ შეიძლება ექნება რედაქციას, ჟურნალის ხელისმომწეროებს **გაუგზავნის უფასოდ დამატება-ბროშურას** მეურნეობის რომელიმე დარგის შესახებ.

ჟურნალი წელიწადში ღირს 3 მანეთი.

რედაქციის ადრესი: Тифлиς, Барятинская, 5. «МОСАВАЛИ».

რედაქტორ-გამომცემელი მ. ი. რცხილაძე

ნამდვილი აუცილებელი ზომები ხოლერის წინააღმდეგ

ხოლერა ჩვენს ქვეყანას დრო გამოშვებით ეწვევა ხოლმე, ინდოეთში კი, მდინარე განგეს ნაპირებზე, სადაც ზამთარი სრულებით არ იცის, თბილა, ადგილები ქაობიანია, ხოლერა მთელი წელიწადი მძინვარებს განუწყვეტლივ, როგორც ჩვენში ციებ-ცხელება, სახალი და სხვა. ინდოეთიდან ხოლერა შემოდის ევროპაში ან ზღვით იქიდან მომავალი გემ-ხომაღლების შემწვობით ან და, უფრო ხშირად, ხმელეთით რუსეთის საკუთნო შუა-აზიის ქვეყნებზე გამოვლით, ასტრახანში მოსვლით და აქედან მდინარე ვოლგას ნაპირებზე გავრცელებით.

ხოლერა გადამდები სენია.

როგორც ხოლერის ისე სხვა გადამდებ სენტა შესახებ დიდი ხანი არა ვიცოდითრა. მხოლოდ ეს 40 წელიწადია მას აქეთ, რაც პირველად საფრანგეთის გამოჩენილმა მეცნიერმა ლუი პასტერმა მიკროსკოპისა და ბევრი სხვადასხვა გვარი ცდების შემწვობით გამოიკვლია და დანამდვილებით დაამტკიცა, რომ იმ მცენარე-ცხოველების გარდა, რომელთაც ჩვენა ვხედავთ ჩვენი შეუიარაღებელი თვალით, კიდევ მრავალი სხვა წვრილი სოკო-მწერნი არიან ბუნებაში, რომელთ დანახვა მარტო მიკროსკოპის შემწვობით შეიძლება და ამიტომ ყველა მათ მიკრო-ორგანიზმები ანუ მოკლეთ მიკრობები ჰქვიანთ საერთო სახელად. ამ წვრილ სოკოებს ბაქტერიებსაც ეძახიან.

ზოგნი ამ მრავალგვარი ბაქტერიებიდან არამც თუ მარტო უვნებელნი, პირიქით, სასარგებლონიც კი არიან ადამიანისათვის. პურის ცომის გაფუება, ღვინის დაღულება, სხვადასხვა ქიმიური მოვლენების გამოწვევა ნიადაგში მცენარეთათვის სასარგებლოდ სულ ამ სოკოების ანუ ბაქტერიების საშუალებით ხდება.

მაგრამ ამ უვნებელ ბაქტერიების გარდა არიან ძლიერ მავნე ბაქტერიებიც, რომელნიც სხვადასხვა სატკივარ სენსა ჰბადავენ. ეს მავნე ბაქტერიები ჩაუსახლდებიან ხოლმე ადამიანის სხეულს რომელსამე ორგანოში—ნაწლევებში, ფილტვებში, ყელში,—მრავლდებიან აქ და სწამლავენ მთელ სხეულს.

ხოლერის ჭია ანუ ბაქტერია პირველად ნემენცების გამოჩენილმა ექიმმა კოხმა აღმოაჩინა.

აღმოჩნდა რომ ყოველ გადამდებ სატკივარ სენს თავისი დამბადავი ცალკე ბაქტერია ჰყოლია.

იგივე კოხს ეკუთვნის ჭლერქის მიკრობის აღმოჩენაც.

ბაქტერიები დიდ სიცხეში—ცეცხლში, აღუღებულ წყალში—იწვიან-იხარშებიან როგორც მცენარენი. ზოგი ბაქტერიებთაგანი, როგორც მაგალითად ხოლერის ჭია უბრალო გაშრობგახმობითაც კი კვდება მზეზე. გარდა ამისა თითქმის ყველაგვარი ბაქტერიები იხოცებიან აგრედვე ზოგიერთ ნივთიერების ქიმიური ზედმოქმედებითაც—ცხარე სიმჟავეებით, მაგარი სპირტუ-

ლობით, სულემით, კარბოლის სიმე-
 ვით, ახლად განელელებული კირით და
 სხვა.

სიცივე ვერა ხოცავს ხოლერის ბაქ-
 ტერიებს, მაგრამ არც ხელს უწყობს
 მათ გამრავლებას, ამიტომ სანამ არ
 მოთბება საცა არიან ვერა მრავლდ-
 ბიან.

ხოლერის ბაქტერია ჩადის ადამიანის
 კუჭში საკმელთან ერთად, უფრო ხში-
 რად კი წყალს ჩაჰყვება ხოლმე. თუ
 კუჭი საღად მოქმედობს. ბაქტერიები
 კუჭში ჩასვლისათანავე მკავე **კუჭის
 წველის** ზედმოქმედებით იხოცებიან.
 ხოლო თუ რაოდენიმე გადაურჩა კუ-
 ჯის წვენს და ცოცხალი ბაქტერიები
 შევიდნენ ნაწლევში, აქ ისინი ხელად
 უთვალავად მრავლდებიან და გამოი-
 წვევენ ავადმყოფობას. ბაქტერიების
 ჩაყლაპვის შემდეგ 2—3—4 დღის გა-
 ნმავლობაში ავადმყოფობამ უნდა თავი
 იჩინოს.

ამ შემთხვევაში იწყება კუჭ-ნაწლე-
 ვების ჭუჭყუყი, ტანიდან განავალი
 თხელდება და გამოსდევს თან მომუქო
 ფერფლი. ავადმყოფი ამ დროს ხში-
 რად არაფერ ტკივილებს არა გრძობს
 კუჭში. რამდენიმე დღის შემდეგ, თუ
 კარგად მოვუარეთ ავადმყოფს, კუჭი
 ისევ უმაგრდება და ავადმყოფობა ამი-
 თი თავდება.

სენი ამგვარი ავადმყოფიდან ისევე
 შეიძლება გადაედოს სხვას სასიკვდი-
 ლოთ, როგორადაც ხოლერით მძიმე
 ავადმყოფიდან.

ხოლერით მძიმე ავადმყოფს აუვარ-
 დება ხოლმე ჩვეულებრივ შეუჩერებე-
 ლი ტანსაქმობა და პირსაქმობა, რაც
 ძლიერ მალე ასუსტებს ადამიანს. ამო-
 დენა სითხეს დაკარგვით ავადმყოფს

სისხლი უშრება, ხელფეხის კუნთები
 ეკრუნჩხება, სხეული ეღმინკება, კანი
 უცივდება, პირისახეს რკინის ფერი
 ედება, თვალები უვარდება, ხმა ეხლან-
 ძება-ეკარგება და ბოლოს კვდება.

თუ სხეულმა სატკივარსა სძლია და
 მორჩენის გზას დაადგა, მაშინ ტანი-
 დან და პირიდან საქმობა წყდება,
 კრუნჩხვა დგება, სხეული თბება, ავა-
 დმყოფს ძილი მოსდის, მადა ეხსნება.

ავად ყოფილის ჯანზე მოსვლა ძლიერ
 მძიმე-მძიმედ ხდება.

ნახევარი რიცხვი ხოლერით ავად
 დამხდრებისა საზოგადოდ ვეღარა რჩე-
 ბა და იხოცებიან.

ამიტომ გაფრთხილდით:

ნუ დაღვეთ სრულებით აუღულარ-
 მტკვრის წყალს, სვით მხოლოდ ახლად
 ადუღებული და ვაციებული წყალი!

ერიდეთ გადამეტებულ ჯამას!

ერიდეთ ისეთ საქმელებს, რომელ-
 თაც შეუძლიანთ კუჭის მოშლა!

არ დაითროთ!

ბევრი ცივი წყალი ან სხვა სასმელი
 არ დალიოთ!

უქმელნი დიდხანს არ დარჩეთ!

უზმოზედ შინიდან გარედ არ გამო-
 ხვიდეთ!

ცივ წყალში არ იბანაოთ.

აუღულარი რძე არ დალიოთ!

გაუფცქვნილი ან მღულარე წყალში
 გაუვლებელი ხილი და მწვანილი არ
 სჭამოთ!

ხილი და მწვანილი ცოტა ჯამეთ!

დაიცავით სისუფთავე სახლისა, ტა-
 ნისამოსისა, საცვლებისა, საწოლისა!

ერიდეთ აუღულარი მტკვრის წყლით
 პირის ბანვას, პირი გამოირეცხეთ ახ-
 ლად ადუღებული წყლით!

ხშირათ იბანეთ ხელები საპნით!

არაფერი სკამოთ, მანამ ხელები არ დაიბანოთ!

ჭურჭელი, პური და სხვა სანოვაგე შეინახეთ გადაფარებული, რომ ბუზი არ დააჯდეს და ყოველივე ღონე იხმარეთ ბუზების გასაწყვეტად.

მსუქნეულობას ერიდეთ საკმელებში! მომთავო საკმელები მარგებელნი არიან.

ძალიან ერიდეთ ფეხებისა და მუცლის გაციებას!

რა ზომებია საჭირო თუ ხოლერა მეზობლად გაჩნდა.

როცა ქალაქის ან სოფლის მეზობლათ ხოლერა გაჩნდება, მცხოვრებლები უნდა შეიკრიბნენ და თავიანთ მდგომარეობაზე იზრუნონ. მასწავლებელი, მღვდელი, ყველა განათლებული კაცი სოფელში მოვალეა წაუკითხოს ხალხს ხოლერის შესახებ და აუხსნას სხვადასხვა ზომების საჭიროება და სარგებლობა.

ხალხმაც უნდა დაიჯეროს და დაუყოვნებლივ შეასრულოს ექიმის დარიგებანი.

საექვო ადგილებიდან მომავალ მგზავრის მიღებას სოფელი უნდა ერიდოს. თუ შესვლა სოფელში აუცილებელია, უნდა ხუთი დღით მგზავრი დაამყოფონ ცალკე და მერე მისცენ ნება შევიდეს სოფელში.

ამ ხუთ დღეში თუ ავად არის მგზავრი, სატკივარი გამოჩნდება, რადგან ხოლერის ჭიას მუცელში მხოლოდ ხუთი დღის განმავლობაში აქვს ძალა მერე კი აღარ.

სახლ-კარი, ქუჩა ყველამ სუფთად უნდა შეინახოს. ნაგავი და ყოველი უწმინდურება ეზოში ან ქუჩაში კი არ

უნდა გადაყარონ, არამედ უნდა მოაქუჩონ ხოლმე და მუდამ დღე ქალაქ ან სოფელ გარეთ გაიტანონ და დანიშნულ ადგილას ორმოში ჩაყარონ.

მდიდრებმა თავიანთ საკეთილყოფილ უნდა დახმარება გაუწიონ ღარიბ ხალხს უფასო ან იაფ-ფასიან სასაღილოების და საჩაიების გამართვით, ექიმ-ფერშლების მოწვევით უფასო ექიმობისათვის და სხვა.

თუ შეძლებული ნაწილი ღარიბ ხალხს დახმარებას გაუწევს, ამით სატკივარ სენს მოსპობს და თავის თავსაც უშველის.

რა ზომებია საჭიროა თუ ხოლერა ქალაქში ან სოფელში უკვე გაჩნდა.

ხალხი ჭირს არ უნდა შეუშინდეს. პირიქით უნდა ყველამ გული გაიმაგროს, შეერთდნენ და შეერთებულის ძალით შეებრძოლონ მოსეულ მტერს-სატკივარს.

ხოლერიან ავადმყოფის ნარწყვევი ან განავალი არამც და არამც ქუჩაში ან ეზოში არ გადააქციოთ, არამედ ცალკე ჭურჭელში უნდა მოგროვდეს და გზებისა და ქვების მოშორებით განგებ ამისათვის ამოთხრილ ორმოში ჩააქციოთ. უკეთესი იქნება რომ ავადმყოფის ყოველი უსუფთაობა სოფელს გარეთ გავიდეს და დანიშნულ ადგილას ორმოში ჩაიხსას და ზედ კირი და მიწა წაეყაროს.

ავადმყოფის საცვლების გარეცხა არ შეიძლება იმ მდინარის ახლოს, რომლის წყალსაც ხალხი ხმარობს.

ყველამ თავის თავს რიგიანად უნდა მოუაროს, უბრალო უქვეითობაც რომ იყოს, პირღებინების თუ ფაღარათობის დროს მაშინათვე ექიმს უნდა მიმართოს.

ცარიელ მიწაზე ან გარეთ წოლას ღამე დასაძინებლად უნდა ერიდნეთ, რადგან გაციება მეტადრე ფეხებისა და მუცლისა ხოლერით ავად გახდომას ძირიელ უწყობს ხელს.

რა ზომებია საჭირო თუ ავადმყოფობა სახლში გაჩნდა.

ავადმყოფი სამკურნალოში წაიყვანეთ. თუ ეს არ შეიძლება, ვინც ავად არ არის სახლიდან ყველანი უნდა გავიდნენ. თუ ესეც არ შეიძლება, ავადმყოფს ცალკე ოთახი მაინც უნდა მიეცეს და ცალკე მომვლელი მიეჩინოს. მომვლელი საშიშ მდგომარეობაშია და ესეც შეიძლება ავად გახდეს, თუ შემდეგ სასტიკ ზომებს არ მიიღებს:

ვიდრე ავადმყოფთან შევიდოდეს, მომვლელმა უნდა ხალათი ჩაიცვას ხოლმე და გამოსვლისას გაიხადოს, ავადმყოფის ოთახში ჭამასმას უნდა ერიდოს, ამასთანავე ვიდრე სადილს შეუდგებოდეს, შესაფერის წამლებით ხელები და პირი უნდა გაისუფთაოს, პირი ბორის სიმყავით გამოივლოს.

საზოგადოდ მომვლელმა სასტიკი სისუფთავე უნდა დაიცვას და მაშინ შეიძლება უშიშრად მოუაროს ავადმყოფს.

ავადმყოფის მოვლა.

ავადმყოფს უნდა ცალკე ოთახი—დიდი, სუფთა და ნათელი. ზედმეტი ავეჯეულობა: ხალიჩები, ფარდები, სურათები, წიგნები და სხვა ოთახიდან უნდა გამოიტანონ და შიგ დასტოვონ მხოლოდ ორი საწოლი (ავადმყოფისათვის და მომვლელისათვის), ერთი მაგიდა, სკამები და ზოგიერთი უსაქიროესი საგნები.

ოთახს ჩქარ-ჩქარა უნდა განიავება—სითბო უნდა ოთახისა იყოს 15—16°R.

ავადმყოფის ნარწყვევი და განავალი უნდა გროვდებოდეს დანიშნულ ჭურჭელში და ზედ კირი ან სხვა შესაფერი წამალი მოეყაროს ან მოესხას და ისე გაიტანონ ხოლმე გარეთ.

მოსვრილი იატაკი, ავეჯეულობა ან სხვა რამ ნივთები უნდა კარბოლის ან სულემის წყალში დასველებულ ტილოთი გაიწმინდოს. თუ იატაკი მიწისაა, უკეთესი იქნება მოსვრილ ადგილზე ახალი კირი დაესხას მაშინათვე.

ავადმყოფის საცვლებს, ვიდრე გარეცხავდნენ, რომელიმე თიხის ან ხის ჭურჭელში უნდა მოგროვდეს, სადაც კარბოლის ან სულემის წყალია ჩასხმული. შემდეგ ამ საცვლებს რეცხავენ და კაი ხანს სოდის წყალში ადუღებენ.

საშემდეგოდ როცა ავადმყოფი მორჩება ან თუ გარდაიცვლება, მისი საცვალი, ქვეშაგები, ტანისამოსი უფრო უკეთესი იქნება დაიწვას. აი ამიტომ ღარიბ ხალხში უმჯობესია ავადმყოფის სახმარებლად ლეიბები თივით ან ჩალით იყოს გატენილი.

მიცვალებულის გვამი კარბოლის ან სულემის წყალში დასველებულ სუდარაში უნდა გაიხვიოს, კუბო დაილურსმოს, ზედ კირი დაესხას და ღრმად დაიმარხოს.

რა ზომები უნდა ვიხმაროთ თუ ექიმი ვერ ვიშოვეთ.

ხოლერობის დროს კუჭის ნაწლავების უბრალო ავადმყოფობასაც კი ჯეროვანი ყურადღება უნდა მიექციოს, და, თუ ექიმს ვერ ვაჩვენებთ ავადმყოფი, შემდეგი ზომები ვიხმაროთ:

1. ავადმყოფი მაშინადვე ლოგინში უნდა ჩააწვინოთ, მდოგვი დააკრათ. თბილ-თბილი ქატო ადოთ, გახურებული აგურები და ცხელი წყლით სავსე ბოთლები ახმაროთ. ყველა ეს, რასაკვირველია, სუფთა ტილოში უნდა იყოს გამოხვეული.

2. პირღებინების და ფალარათობის მოსასპობლად მიეცით ცივი მჟავე სასმელი ლიმონის ან ბროწეულის წვე-
ნთან ერთად, ან უფრო უკეთესია, რამდენიმე წვეთი მარილის სიმჟავისა და-
კარით (10—15 წვეთი ერთ სტაქან წყალში). თუ პირღებინება არ შედგა, ყინული ჩააყლაპეთ, თუ ამანაც არ უშველა და ამასთანავე ფალარათობაც აუვარდა, ბოტკინის ან ინაზემცის კაპლები დაალევიანეთ (დიდს 20—25 წვეთი წყალში ყოველ 2—3 საათს, ზოგჯერ ყოველ საათს თუ შეუჩერებელი პირღებინება აქვს).

3. ხელფეხის ძარღვები თუ ეკრუნ-
ჩხება, მდოგვის ან ქაფურის სპირტით დაუზილეთ.

4. გულის ფრიალის წინააღმდეგ ვა-
ლერიანის ან გოფმანის კაპლები მიე-
ცით (15—20 წვეთი თითოჯერ, დღე-
ში რამდენჯერმე), სისუსტისა და გუ-
ლის ღონების დროს ნიშადური ასუ-
ნებინეთ.

5. გაციებულ ხელფეხს ცხელი წყლით სავსე ბოთლები ამოუდეთ, ამასთანავე კუჭზე ცხელი აგურები ან ქატო ადეთ და ცხელი ჩაი კონიაკით ან მაგარი წითელი ღვინით ასვით, რომ ავად-
მყოფს როგორმე ოფლი წამოხეთქოს. კარგი ოფლის მოსვლა მორჩენის ნიშანია.

**სია შინ საქონებელ წამლები-
სა ზოლერის ასაცილებლად:**

1) ხელის საპონი კარბოლისა ან სულემისა.

2) კბილების სახეხი და პირში გა-
მოსავლები წამლები.

3) ქლორის კირი ფეხის ადგილებში სახმარებლად.

4) ახლად განელებული კირი სად-
გომების გასასუფთავებლად.

5) კარბოლის სიმჟავე გასასუფთა-
ვებლად სასხურებელი.

6) ბორის სიმჟავე პირში გამოსავ-
ლებათ.

7) კარბოლის სიმჟავე გაუწმენდავი.

8) მწვანე საპონი პოლების, ფან-
ჯრების, კარების, კედლების გასარე-
ცხად.

**წამლები სახლში საქონებელი იმ
შემთხვევისათვის თუ ვინმე გაგვი-
ხდა ავად.**

1) დასაზღვლად: არაყი, მარილი, კა-
მფორის ან მდოგვის სპირტი; ბოთ-
ლები ცხელი წყლის ჩასახმელად, ქა-
ტო, აგურები, ფლანელი, შალის ნა-
ჭრები, საზელი ჩოთქები.

2. წითელი მაგარი ღვინო, კონია-
კი, რომი.

3) კარგი მდოგვი.

4) ვალერიანის კაპლები.

5) გოფმანის კაპლები.

6) კამფორის სპირტი.

7) ტანინი ოყნის გასაკეთებლად (4
დრახმი 7—8 სტაქან წყალზე).

8) ბოტკინის კაპლები.

9) ინაზემცის კაპლები.

10) განელებული მარილის სიმჟავე
(5—10 წვეთი წყალში საქმელ-სასმე-
ლის მიღების შემდეგ).

11) ქვეშ შესაფენი კლიონკა.

12) ოყნის გასაკეთებელი „კრუჟკა“

ციხე შიგნიდანა ტყდება

(კახეთში ფილოქსერის გაჩენის გამო)

„...კარგი რამ გპირდეს—გიკვირდეს
„ავი რა საკვირველია“!

კახეთში ფილოქსერა გაჩენილა! თუმცა მალალი მთებით არის ალაზნის ველი აქეთ-იქიდან ჩაკეტილ-განსაზღვრული, მაგრამ ფილოქსერა მინც შევიდა იქაც!

ვისი ბრალია, ვინ არის ჩვენი დამლუპველი?

იტყობინებთან ჩვენივე ქვეყნის შვილებმა, კახეთში გადმოსახლებულებმა შემოიტანესო.

გასაოცარია!...

ვისაც კარგ ვარსკლავზე დაბადება, ჯაღო-თილისმა ან წერათი ატანა სწამს, მან უნდა ჩვენი სამშობლო „ბუმბერაზ“ მთებით მოსილი, ვაკე ველმინდვრებით მოქედილი ერთ ციხე-გალავნად წარმოიდგინოს, სადაც ბუნება სიმდიდრით, ხალხი სიკეთით უხვად არიან დაჯილდოებულნი, მაგრამ ჯაღო აქვთ ნაკრავი ან წერა უწერიათ ისეთი რომ როცა მათ წინ არა უდგათა და ყელამდე შეუძლიანთ ჯან-ღონით აივსნენ, გამდიდრდნენ, გათამამდნენ, ამ დროს გარშემორტყმული გალავანი შიგნიდანა ტყდება და საბედნიეროდ მომწიფებული ხოლო ბედნიერების ჯერ არ მნახველი ხალხი ისევ უბედურების გზისაკენ მიესწრაფება...

ჩვენი საკუთარი ხელით ქალაქი ბათუმი მიწასთან გავასწორეთ, სულ როცოტა წელიწადში 8—9 მილიონი მანეთი შემოსავალი დავაკარგვინეთ.

დაკარგული ქონება ხალხისა ტფილისისა და ქუთაისის გუბერნიებში ჩვენი-სავე მეოხებით გამოწვეული ასი მილიონებით უნდა დაითვალოს... ან ვინ მოსვთლის რამდენი ზარალი მოუვიდა ჩვენ ხალხს შინაური სალუქმაპურო საქმეების თავგანებებით საქვეყნო პოლიტიკაში ჩარევის დროს, რამდენმა საზოგადო საქმემ ეკონომიურ ნიადაგზე აღმოცენებულმა დაიოჩნა... სხვა ბევრი კიდევ ზარალი ვის შეუძლიან მოთვალოს... მაგრამ ყველა ეს ჩვენ თავს არ ვაკმარეთ და ახლა სამი მაზრა ხალხის ერთად ერთ საცხოვრებელ წყაროს მახე დაეუგეთ.

ორასი ათასი მკვიდრი მცხოვრებელი 7—8 მილიონ ვედრა ღვინის მოსავალზე ყოველწლივ ხელაღებული, გატიტიკანავებული... თქვენისავე თავის მტერნო, წერათი ატანილნო, განა ხუმრობა საქმეა?! მაგრამ წერა უძლეველია თქვენთვის, უბადრუკნო! იკმარეთ... ეხლა მინც მოდით გონს და უშველეთ თავს, სანამ ჯერ კიდევ დრო არს: შეკრბით იზრუნეთ, რომ შემოსეული მტერი თქვენი ლუკმა პურის წასართმევად საცა გაჩნდა იქვე მოჰკლათ და სხვაგან აღარსად გაუშვათ.

კახელებო, ათჯერ მოსეული თქვენზე ხოლერა ერთხელ შემოსულს თქვენს ვენახებში ფილოქსერაზე ბევრით აღვილი მოსაგეიერებელია. გაფრთხილდით აქედამვე, თორემ შიმშილით დაიხოცებით!

ქუთაისის გუბერნიაში 2000 სხვადასხვა ჯიშის ვაზია ადგილობრივი. ამათში ზოგს არა უჭირსრა ღირსებით, ზოგი სრულიად არ ვარგა, გასაჩენი არ არის ვენახში; ისეთი ჯიში კი რომ სანაქებო იყოს საქვეყნოდ, არც ერთი არ არის.

ამდენი ჯიში ვაზებისა და ასეთი გამოურკვევლობა, გადურჩევლობა რის ნიშანია თუ არ მევენახეობისა და მეღვინეობის უკულტურობისა ხალხში (გამონაკლისს არ ვეხებებით)!

კახეთში მხოლოდ სამი ჯიში ვაზია გავრცელებული, სამივე ყოველი სიკეთით სავსე და სანატრელი: მწვანე, სფერავი და რქაწითელი.

რის ნიშანია ეს თუ არ მევენახეობის მაღალი კულტურისა!

ეს რომ ასეა გადმოსახლებულებმაც კარგად იცოდნენ. გამოცდილებით მშვენივრად იცოდნენ მათ ისიც, თუ რა დაუნდობელი მტერია ჩვენი ვაზისა ფილოქსერა.

მაშ საიდან სად ან რად მიქონდათ მდარე კარგში ასარევად, თუ ჩვენ ხალხს მართლა წერა არ უწერია ისეთი, რომ ყოველთვის თავისი ცინე-სიმაგრე თვითონვე უნდა შიგნიდან გატეხოს ხოლმე?!

კახელი მევენახე

ნი ა ღ ა ვ ი

ნეშომპალის გარდა, რომელსაც ძრვიელ რთული შედგენილობა აქვს, ნიადაგში უმთავრესად არიან **ქვა-ქვიშა**, **თიხა** და **კირი** წოდებულნი ერთი საერთო სახელით: **მინერალური ნივთიერებანი**.

ქვა-ქვიშანი იყოფიან ორ რიგად: **თავგმარილა**, რომელიც შესდგება მარტო უწყლო **ტალი ქვის სიმჟავისაგან** (SiO_2), და შედგენილობით რთული **საშალი ქვიშა**, რომელშიაც ქიმიურად შეერთებულან ერთმანეთთან **ალიუმინი, ტალი ქვა, კალი, ნატრი, კალცი, მაგნი, რკინა** და **კოტაოდენი ქლორი, გოგირდი** და **ფოსფორი**, ე. ი. ყველა ის ნივთიერებანი, აზოტის გარდა, რომელთაც მცენარენი იღებენ-ითვისებენ ნიადაგიდან.

ჩვენ ვიცით ერთის მხრით რომ ამ მინერალების დაშლა-დადნობა მხოლოდ ცხარე სიმჟავეებით შეიძლება, მეორე მხრით --- რომ იგი ნავთიერებების შეთვისება მცენარის ფესვებში შეუძენით ხდება, რისთვისაც საჭიროა

რომ ეს ნივთიერებანი მცენარის ფესვებიდან გამონაჟვენ სიმჟავეში დნებოლნენ. მაშასადამე უნდა ვსთქვათ რომ არც თავგმარილა, რომელშიაც მცენარისათვის არავითარი სასარგებლო ნივთიერება არ არის, და არც **საშალი ქვიშანი** იმ მდგომარეობაში, როდესაც მათი დადნობა მარტო ცხარე სიმჟავეების ზედმოქმედებით შეიძლება, მცენარეებისათვის გამოსადეგნი არა ყოფილან.

თიხა. სუფთა თიხა **კაოლინათ** წოდებული იშვიათი შესახვედრია ნიადაგში და ძვირფასიც არის როგორც მასალა ფარფორის მოსამზადებელი. ხოლო ისეთი თიხა კი, რომელიც ჩვეულებრივად არის ხოლმე ნიადაგში, შეიცავს: კალის, ნატრს, რკინას, კალციის, მაგნის, ყველას ზომით 10 პროცენტამდე. ამათ გარდა თიხაში მეხანიკურად არის არეული ეგრედწოდებული **წყლიანი რკინის უანგი** ($Fe(OH)_3$), რომელიც აწითლებს თიხას, და

ურომლისოდაც თიხას თეთრი ფერი აქვს.

თიხაში მყოფი ყველა ზემოხსენებულ მიწერალური ნივთიერებანი—კალი, ნატრი, კალცი, მაგნი და რკინა ძრიელ ადვილად დნებიან ნელ სიმჟავეშიაც კი. ამიტომ ამ ნივთიერებებს თიხნარი ნიადაგიდან მცენარეები ადვილად ითვისებენ თავიანთი ფესვებით.

ქლორი, გოგირდი და ფოსფორი.

ეს ნივთიერებანი თიხაში არ არიან, მაგრამ სამაგიეროდ ნიადაგის წყალში კი მუდამ ურევია, თუმცა ცოტა ($0,01—0,02\%$). ნიადაგში არის აგრედვე ფოსფორის სხვადასხვა მარილებიც, როგორც მაგალითად: ფოსფორ-მჟავიანი რკინა და სხვა. ყველა ეს მარილები არა დნებიან წყალში, მაგრამ სამაგიეროდ თუ ერთი ბეწო სიმჟავე მოხვდა ზოგიერთ მათგანს, ადვილად იწყებენ დნობას და მცენარის ფესვებს შეუძლიანთ მათი გამოყენება. შემჩნეულია რომ რაც ბლომად არის ნიადაგში თიხა, იმდენად ნიადაგს ფოსფორის მარილებიც ბლომით ურევია შედარებით. ამის მიზეზს ცოტა ქვევით გავიგებთ.

ნახშირ-მჟავიანი კირში მცენარისათვის გამოსაყენებელი მხოლოდ ერთადერთი ნივთიერებაა, რომელსაც **კალცი** ვუწოდებთ. ამ ნივთიერებას, როგორც ზემოთა ვსთქვით, მცენარე შობს საკმარისად თიხნარ ნიადაგშიაც, სადაც კალცი მუდამ იპოება, რამდენიც მცენარეებს ეჭირვებათ. შეიძლება აქედან ვიფიქროთ რომ მცენარეებისათვის მაშასადამე ნახშირ-მჟავიანი კირი სრულიად საჭირო არა ყოფილა ნიადაგში, მაგრამ ასეთი ფიქრი შემცდარი იქნება, რადგან კირნარევი ნია-

დაგი, როცა მას კირი ზომიერად ურევია (ე. ი. ნიადაგის საერთო წონის 20% არ აღემატება), გაცილებით მეტ მოსავალს იძლევა, მეტადრე თუ თიხნარიც არის.

საშალი ქვიშა, თიხა და ფოსფორ-მჟავიანი მარილები უცვლელნი არა რჩებიან ნიადაგში, არამედ ნელ-ნელა იცვლებიან ქიმიურად. ცვლილება იმაში იხატება რომ ნოყიერი ნივთიერებანი, რომელნიც თიხას ურევია და რომელნიც მხოლოდ ცხარე სიმჟავეში დნებიან, ამ ქიმიური შეცვლით ადვილი დასადნობები ხდებიან, რის გამო მათი შეთვისება მცენარის ფესვებით შესაძლებელი ხდება.

თავგმარილიდან წარმომდგარ ქვიშის შესახებ უნდა ვსთქვათ რომ ასეთი ქვიშა არავითარ ცვლილებას არ განიცდის ნიადაგში.

საშალი ქვიშანი კი მძიმე-მძიმედ იცვლებიან ქიმიურად და თიხათ გარდაკეთდებიან; ამ ქვიშაში მყოფი ფოსფორიდან, ქლორიდან, გოგირდიდან კიდე ფოსფორ-მჟავიანი და ქლორიანი მარილები წარმოსდგებიან.

თავი და თავი მიზეზები ყველა ამ ცვლილებებისა არიან: **წყალი, ნახშირმჟავე** და ჰაერის **მჟავბადი**. ხოლო ამათში ყველაზე დიდი მნიშვნელობა ნიადაგის შემადგენელ ნივთიერებათა დაშლა-გარდაქმნაში ჰაერგვარ ნახშირმჟავეს აქვს, რომელიც უღევად არის ხოლმე ნიადაგის ჰაერში.

მხოლოდ უნდა გვახსოვდეს რომ ზემოხსენებულ ნივთიერებათა შეცვლა გარდაქმნა იმდენად მძიმედ ხდება ბუნებაში, რომ ქვიშნარებად ცნობილი ნიადაგები ამგვარებათვე რჩებიან ხოლმე ასიწლობით თუმცა ქვიშის გარდაქმნა-

გარდაკეთება თიხათ დღემუდამა ხდება განუწყვეტლივად.

პირველი შეხედვით ძნელია კაცმა დაიჯეროს, რომ ზემოხსენებული ნივთიერებების ასეთი დაშლა-გარდაქმნა შესაძლებელია, მაგრამ თუ დაუკვირდებით საგანს, დავრწმუნდებით რომ სხვადასხვა მინერალები, რომლებიდანაც შესდგებიან საშალი ქვა-ქვიშანი სწორედ ნამდვილად ასე უნდა იშლებოდნენ-იცვლებოდნენ წყლისა და ჰაერის ზედგავლენით.

ის მოვლენა რომ ხშირად მიუვალსალ კლდეს ზედაპირი გადაფარებული აქვს ხოლმე მიწით, რომელიც შესდგება წვრილი ქვიშისაგან და თიხისაგან, გაუგებარი იქნებოდა ჩვენთვის, რომ ასეთ ახსნას არ დავემყარებთ: ამ მიწის მაგარი ქვიშა, რომელიც ქიმიურად იგივე შედგენილობისა არის, რა შედგენილობაც აქვს მის ქვეშ მდებარე სალ კლდეს, ამ სალი კლდის დამსხვრევით უნდა იყოს წარმომდგარი მებნანიკურად და თვით თიხა კი იგივე

კლდის შეცვლა-გარდაქმნით ქიმიურად ჰაერისა და წყლის განუწყვეტლივი ზედმოქმედებით ჟამთა ვითარებაში.

ამის შემდეგ შეიძლება გავიგოთ რათ არიან ფოსფორ-მჟავიანი მარილები უფრო მომეტებულად იმგვარ ნიადაგებში, სადაც უფრო მეტი თიხა ურევია ხოლმე. სალი კლდის შემადგენელ მინერალებთა შორის ფოსფორიც არის; როცა სალი კლდის დამსხვრეული ნაწილები თიხათ გარდაკეთდებიან, ფოსფორი კიდე ფოსფორ-მჟავიან მარილებათ იქცევა ამიტომ რაც უფრო მეტი თიხა იქნება სადმე ნიადაგში წარმომდგარი, იმდენი იქ მეტი ფოსფორ-მჟავიანი მარილებიც ექნებიან, როგორცადაც პირველის თანამგზავნი.

შემჩნეულია აგრედვე რომ ქვიშის, თიხის და ფოსფორ-მჟავიანი მარილების შეცვლა-გარდაკეთება ქიმიურად მით უმეტესად ხდება ნიადაგში, რაც უფრო ამ ნიადაგს ნახშირ-მჟავიანი კირი მომეტებულად ურევია.

3 გულბათიშვილი

მსხალი და ვაშლი

(გაგრძელება)

უამღავი მოვლა

რაკი ხეხილი წესიერად გადაიჩრჩა, ჩაირგა და პირველ 2—3 წელიწადს, როგორც ზემოთა ვსთქვით, ისე გაისხლა, *) მერე ყოველწლიური მოვლა შემდეგნაირად უნდა ხდებოდეს:

1.— ზამთრობით უნდა დაუაროთ ნაგალა ხეხილის ყველა ბუჩქებს და რაც აბლაბუდე, პარკი, კვერცხი მწერ-ქია-მატლისა იქნება ზედ ჩამოაცალოთ და დასწვათ.

2.— ადრე გაზაფხულიდანვე უნდა ბართა და თოხით თავს ედგეთ ბაღს და არაფერი ბალახი არ ამოუშვათ შიგ, რისთვისაც მთელი ზაფხულის განმავლობაში პირველ ორ-სამ წელიწადს ერთი ექვსჯერ მაინც დაგჭირდებათ გათოხნა-გამარგვლა. გარდა იმისა რომ ბალახი არ უნდა მოერიოს, გათოხნით ზეითი პირი ნიადაგს მუდამ გაფხვიერებული ექნება და ამ გარემოებას კიდელი მნიშვნელობა აქვს ნიადაგში ნესტის შენახვისათვის. დაიყვავილა თუ

*) იხ. „მოხაველი“ № 4 1910 წ.

არა ხეხილმა ბალი უნდა ჯერ ცოტა ღრმად დაიბაროს, რომ ჰაერს ნიადაგში ჩასასვლელი გზა გაეხსნას, რათა ხეხილების ფესვებმა თავიანთი მუშაობა დაიწყონ. შემდეგ ამისა ყოველ 4 კვირაში ერთხელ ბალს გათოხნა დასჭირდება, რომ წვიმის წყალი ადვილად გაუჯდეს ხოლმე ნიადაგს და თანაც გაფხვიერებული ზედაპირი ნიადაგისა მის გამოგოღვას აპროკლებდეს როცა წვიმა დაიგვიანებს.

როცა ბალი დაიკრიფება და ფოთოლი გასცვივა ხეხილს, ბალი უნდა ისევ ღრმად დაიბაროს ან მოიხნას და სასუქი მიეცეს, თუ საჭიროა. ნიადაგის დამუშავება ამით გათავდება. მოხნული არ უნდა დაიფარცხოს, პირიქით უნდა ნიადაგის ზედაპირი უსწორმასწორო კოლტკოლტიანი დარჩეს, რადგან ასე უფრო მეტ სინესტეს აიღებს, კარგად გამოიყანება და ჰაერიც კარგად გაუვლის, განიავდება.

3.—თუ ნიადაგის წყალი ღრმად არის და ზეითა პირს ნიადაგისას, სადაც ფესვები არიან, საკმარისს ნესტს ვერ აწვდის, გოლვიან ზაფხულის თვეებში ბალს მორწყვა დასჭირდება. მოსარწყავად წყალი უნდა მიეშვას ბალს ისე, რომ მთელი ნიადაგი გაბმით მოირწყას და არა თითოეულ ბუჩქს მოესხას გარეშემო, როგორც ჩვეულებად აქვთ, რადგან ესეთი მორწყვა თითოეული ძირისა ცხელ დღეში არამც თუ არა ჰრგებს ხეს, არამედ შეიძლება ავნოს კიდევაც, როგორც არა ერთხელ შეუძმწნევიათ, ვისაც თვალყური უდევნებია.

ამ უკანასკნელ დროს ბალის პირალებით მორწყვას ზოგიერთი მებაღეები ხეხილების წყლით შესხურებას ამჯობინებენ საღამ-საღამოობით.

4.—მორწყვის დროს ბალს, თუ საჭიროა, პატივიც შეიძლება მიეცეს. პატივად იხმარება: ფრინველის სკლინტი, ძროხის ნეხვი, დაფხვილი-დაფქვილებული რქა-ხლიქი, გამხმარი სისხლი და სხვა (იხ. „მოსავალი“ 1909 წ. „სასუქი და იმისი მნიშვნელობა ხეხილებისათვის“ ვ. შ.—ელისა). ამ ნივთიერებებს ჩაყრიან ჯერ ჭურჭელში, დაასხამენ წყალს რომ შიგ დალბნენ-დამჟავდნენ და მერე აურევენ წყალში და რწყავენ. ამ სახით მიცემული პატივი უფრო მალე მოქმედობს ხეხილებზე.

5.—ნაგალა ხეხილის ბუჩქი, რადგან თვით მცენარის ზრდა შეფერხებულია, ძრიელ დაიყვავილებს ხოლმე და ბევრი ნაყოფი გამოაქვს. რომ თითოეული ნაყოფი დიდი და ლამაზი გაიზარდოს და დამწიფდეს გამოტანილ ნაყოფს შეთხელება უნდა. შეთხელება ხდება სამჯერ: ერთი მაშინ როცა ნაყოფი თხილის ოდენა შეიქმნება, აირთმევიანის ნაყოფები, რომელნიც სხვებზე დაბლები არიან; მეორე ჯერ შეთხელება მოუხდება ამის შემდეგ ორი კვირა რომ ჩამოვა და მესამეჯერ—ორი კვირის შემდეგ მეორე შეთხელებისა.

ორი-სამი კვირის წინ დაკრეფამდე ქიანაქამი ნაყოფი უნდა მოიჩჩეს ყველა ბუჩქებზე და ბალიდან გამოვიდეს. დაბლა ჩამოცვივნილიც უნდა აიკრიფოს და გამოიტანოს. რაც დაჭიანებული და ძირნაყარი აიკრიფა სჯობს წყალში ჩაიყაროს: ნაყოფში დაბუდებული ქია-მატლი გარედ გამოვა წყალში და დაიხოცება. ზედ ხეზედ ან ძირს ბალში კი რომ დარჩეს ეს ქია-მატლი ბალშივე გამოდის, იკეთებს პარკს და ჰბადავს მეორე თაობას, რო-

მელიც ახალ ნაყოფს მიესევა ხოლმე და აჭიანებს.

6.—**წამლობა.** ხეხილის მტრები ისე მრავლად არიან და მათ წინააღმდეგ ბრძოლა იმდენად რთული საქმეა, რომ ამაზე განსაკუთრებით უნდა დაიწეროს. ხოლო აქ იმას კი ვიტყვით, რომ ნაგალა ხეხილების ამ მხრივ მოვლა-შენახვა ბევრით უფრო ადვილია, ვიდრე ტანოვან ხეებისა, რადგან ბუჩქს ადვილად უდგება კაცი მწერ-ჭია-მატლების მოსაშორებლადაც და წამლის შესასხურებლადაც.

ყველაზე საშინელი მტერი ხეხილებისა არის ეგრედწოდებული თქვენსავე ჟურნალში (იხ. „მოსავალი“ № 3, 1909 წ.) ნაყოფის მჭამელა (ПЛОДОЖОРКА).

7.—როდესაც ბუჩქს სხმოიარობა დიდი აქვს მისი წვრილი ტოტები ნაყოფის სიმძიმისაგან ძირს იზნიქებიან და ხშირად მიწამდე დაეშვებიან ხოლმე. ამ შემთხვევაში ტოტებს საყენი უნდა შეედგეს. თუ საყენად ნახმარ ჭიგო-სარს აიღებთ ჯერ უნდა დეზინფექცია უყოთ. შაბიამნის წყალში შეიძლება დაამყოფოთ რამდენიმე დღე ან მთლად, ან მარტო გაჩეკილი წვერებით, რომლითაც მიწაში ურჭობთ, რომ თუ რამე ჭია-ღუა არის შიგ შეხიზნული შაბიამანმა მოკლას. ძრიელ მსხვილი ნაყოფი, რომელიც საგულიგულოდ გინდათ გაზარდოთ რომ ცალცალკე გაიყიდოს თითო, უნდა მარლას პარკით ააბათ მალლა რომ ყუნწს ძალა არ დაადგეს ნაყოფის სიმძიმისაგან (ზოგი 2¹/₂ გირვანქა ხოლმე) და თანაც ნაყოფის მჭამელასაგანაც უზრუნველ ყოფილი იყოს.

8.—**ნაყოფის მოკრეფა.** თავის დროზე დაკრეფის ძრიელ დიდი მნიშვნელობა აქვს. უღროოთ დაკრეფილი ხილი მთლად შეიძლება გაფუჭდეს და ბუნების მხრივ მშვენივრად ხელშეწყობილმა მოსავალმა პატრონის უცოდინარობით სრულიად ამაოდ ჩაიაროს. უნდა ვიცოდეთ რომ სრულიად დამწაფეფული მსხალი და ვაშლი შეიძლება მხოლოდ საზაფხულო ჯიშისა დაიკრიფოს. ზამთრისა და შემოდგომის ჯიშებს დაკრეფა იმაზე ადრე უნდა, ვიდრე სრულიად დამწიფდებიან, როცა როგორც იტყვიან თვალშესულია და ტოტიდან ყუნწის შემწეობით ნაყოფს საზრდო აღარ ეძლევა, ისე რომ იმაზე მეტად აღარ გაიზრდება ნაყოფი რაც არის, თუმცა ჯერ საკმელად ესეთი მსხალი და ვაშლი არ ვარგანან, რადგან სიწითე დაუსრულებელი აქვთ და მაშასადამე არც სიმშვენიერე გემოსი და სურნელოვანობისა მისცემიათ ჯერ.

ერთდამიხვე ხეზე ყველა ნაყოფი ერთ დროს არ შემოდის, ამიტომ არც ერთბაშად დაკრეფა შეიძლება.

როცა ნაყოფი მოსაწყვეტად შემოსულია, ყუნწი იმ ალაგს სადაც ტოტზეა მიბმული ხორცმეტდება და საკმარისია მოვავლოთ ნაყოფს ქვემოდან ხელი და ოდნივ მოვატრიალოთ, რომ ყუნწი მაშინვე მოშორდეს ტოტს და ნაყოფი ხელში შეგვჩრჩეს. თუ ასე ადვილად არ მოსწყდა ნაყოფი, მაშ იგი მოსაწყვეტად არ ყოფილა ჯერ შემოსული. დამწიფება დასრულებდა სარდაფში, სადაც ხილი გვიწყვია ვაშლით. ადრე დაკრეფილ მსხალსა და ვაშლს კანი ეკმუქნებათ და არც გემო ეძლევათ კარგი. კრეფაში მსხალსა და ვა-

შოს დიდი სიფრთხილედ უნდა, რომ კანი არსად გაეფხვანოთ ან არ დაეფეხოთ, თორემ მცირედათაც რომ დაშავდნენ ამ მხრივ, მალე დაღებებიან და სხვებსაც გააფუჭებენ. ხილი არ

უნდა იკრიფებოდეს ადრე დილით ნესტიან-ნამიანი, არც წვიმის შემდეგ ჯერ ისევ სველი და არც სიცხის გულზე გახურებული.

ვ. ახოშვილი

მასალა სამეცნიერო სიტყვათ-კრებულის შესადგენი

ფთილი ანუ ზატრუქი
საკანა ანუ კიდობანი
ფაფხაჭუქა (პურისა მაგალითად)
დასტამალი (საწმენდი ტილი)
დაიაქი (რასაც ბაყალი აიღებს თავის სასარგებლოთ თითო კალათა ან ყუთ ხილის გასყიდვაში)

ხილეული
კრვინხნი
ქოლი (მალინა)
მაცხარი (смородина)
მძახუქა (калина)
წორა (рябина)
მაუეჯი (ежевика)
კიკინა (дикий виноград)
მაცვი (черника)

ხარებისა და კამერების სახელები

ფაბა, წახლა
შვინდა, ღამა
ქარვანა, სინგურა
წახლა, კახტა
მალხაზა
ჯეირანა

ნიკორა
ირმა
შაველა
ჭადარა
ზენა
თარხანა

ქსოვილები

ჟუთი (ატლასის მაგვარია)
დარაია
თავთა
ღობდანი (ყვავილიანი ატლასისთანა)
აღიბი
მოვი
ჩითმერდინი (თათრის დედაკაცების ლეჩაქი)
ენაოზი
შეიღიბი (აბრეშუმის მტკიცე ქსოვილი)

მარაო
ზაკეთი
ეაზაზი (აბრეშუმის მყიდველი)
თაქშანი (жестящик)
ზარკუჭი (ლეჩაქის ყუნძული)
მანჯანი (აბრეშუმის ამოსახვევი)
წოწინარი (блочь)
ბუღდი (винт)
ბუღდის მჭრელი (мтчиць)

საშადი (отвертка)
საჭვრეთელი (отвертка)
სატეხე (стомеска)
ბურაო (буравь)
მარწუხი (тиски)
ხუსტარა (фуганок)
სოლინარი (трубка)
საქაჯავი ანუ ქანხი (прессь)
მენაკი (масштабь)
სარაჯი ანუ შადრევანი (фонтань)
ერთაუვარი (весло)
ზავი (ростворь)
ზოდი (пластинка)
ღიბრი ანუ ბისტი (бѣльмо)
ობობა (паукь)
ბოჯი, ფუმიფალა (куколка)
ღუა (личинка)
მური (трутень)
მართვი (рой)
თვალი და იმისი ნაწილები
თვალის კაკალი (глаз. яблоко)
ჩინი (зрачекь)
ბაია (радужн-ობო-лочка)

ბუბა (роговая оболочка)
თუთრო ანუ თეთრი გარსი (бѣлокь)
ბადე (сѣтчатая оболочка)
ბროლი (хрусталикь)
წვდისი (გაწებობებული თიხა)
კენხს ანუ გოხი (черепь)
დაზვა (станокь)
ზარმაცო (рычагь)
დეღამა (ახალი ყველი)
შიღდანა (сычугь)
დვრიტა (первичное содержание сычуга)
ფაშვი (большой желудокь)
მუშანბა (пергаменть)
ქუბედი („сорочко“)
ღუტკო (клеяковина)
ნასკვი (завязь)
ღივი ანუ ნაერი (зародышь)
საჩხეი ან ლებანი (сѣмядоли)

საეურადღებო ცნობები

ხვეწი (мочки)	ჩაღთუქი (ბრინჯის მცენარე)	ნიეთმანათი (фосфорь)	მარგალიტი (жемчугъ настоящій)
შრე, სვე ანუ გეტი (слои)	სახაღთუქე (ბრინჯის ყანა)	პატაშური (паташь)	თადლითი (жемчугъ поддѣльный)
კეპლი, ხაჭვი (хвой)	წერხაკი (блекротъ)	ბუზანაღი (залежи камен. соли)	კალამი (черенокъ)
გარსი (оболочка)	ბოგანა ჭია ანუ ბოგანო (листовертка)	უღამი (щетка для смазки)	მარჯა, ჭობა (малря)
ბაქანი (სარქველი)	ბოსტანა (медвѣдка)	აჯასნი (желѣзн. купарось)	გინგლი (კაკლისა)
ბოლქვი (луковица растенія)	ტომადი (коробка растенія)		ბურტუღი (ყვავილისა)
დოჟი (მცენარის ნორჩი ყლორტი)			

საეურადღებო ცნობები

ნავთით დალაქავებულ ქსოვილის გაწმენდა. ქსოვილის იმ ადგილს, სადაც ნავთი აქვს დასხმული, ზემოდანაც და ქვეშიდანაც მელნის ასაშრობ ქაღალდს დაუდებთ და ცხელ უთოს გავატარებთ ერთი-ორჯელ. ლაქა პირწმინდათ ამოვა.

ნახშირ-მუავით დაბორიელებულის წამალი. ვინც ფეჩის ან ბუჩრის ადრე დაზურვის მიზეზით ნახშირ-მუავით დაბორიელება საჩქაროთ გარეთ უნდა ჰაერზე გაიყვანონ და ნაშატირის სპირტი ასუნებინონ მალი-მალი. ამასთანავე თითის ან ბატის ფრთის პირში ჩაყოფით უნდა ეცადნენ პირს ასაქმებინონ. დაბორიელებულის თავის ტკივილს დიდ შეღავათს აძლევს თბილი კომპრესი თავზე და საფეთქლების დაზელა ძმრით. თუ მდგომარეობა დაბორიელებულისა საშიშია, უნდა ტანი დაეზილოს თოვლით, ხელოვნური სუნთქვა გაუმართონ და ოყნა გაუკეთონ. როცა ავადმყოფი გონზედ მოვა, უნდა ცოტა ღვინო ან წყალი დაალევიონ ლიმონით.

რომელი მხრიდან უნდა წველა. შედარებით ჩვენ სოფლის ჩვეულებებთან სხვა ტომის ხალხს ბევრი განსხვავებული ჩვეულება აქვთ, ასე მაგალითად საქონლის უღელში შებმა, ცხენის შებმაში ჩვენ მხრის შეცვლა ვიციით, ხარია თუ ცხენი ერთხელ რომ ერთი მხრიდან შევებათ, მეორეთ მეორე მხრიდან ვებათ. აგრედვე წველვაში დილით მწველვამა ფური მარცხენა მხრიდან რომ მოწველვს,

საღამოთი მარჯვენა მხრიდან წველის ან და ერთ მოწველვაზედვე პირველ მოგერებაზე ერთი მხრიდან სწველის მეორეზე მეორედან.

სხვებმა ასე არ იციან. საქონლის შებმაც, წველვაც მუდამ ერთი მხრიდან იციან. ფურს მაგალითად, მარჯვენა მხრიდან სწველავენ ხოლმე.

თუ რამდენად სასარგებლოა მარტო მარჯვენა მხრიდან ძროხის მოწველვა ან როგორ უნდა სწარმოებდეს წესიერი წველვა შემდეგიდანა სჩანს: ერთ ბინაზე გადაარჩიეს ცალკე 12 სული ძროხა ყველა სალი და კარგი მწველელი და ანგარიშს უწევდნენ ყოველს დღე მოწველილ რძეს, ე. ი. ზომავდნენ მის რაოდენობას და სიმსუქნეს. აღმოჩნდა რომ ყოველი ძროხიდან ცურის მარჯვენა ნახევრიდან ჩამოწველილი რძე, ე. ი. ცურის იმ ნაწილიდან, რომელიც უახლოესი იყო მწველელთან, მეტიც იყო და უფრო მსუქანიც. ყოველი ძროხის მარჯვენა ნახევარ ცურს ჩამოდიოდა 3,97 კილი რძე, მარცხენას—მხოლოდ 3,65. სიმსუქნე მარჯვენა ნახევრისას ქონდა 3,65% სიმსუქნე, მარცხენისას—3,31%.

ასეთ მოვლენის ახსნა მარტო იმითი შეიძლება, რომ ცურის ის ნაწილი, რომელიც უფრო ახლოა მწველელთან, უფრო ღონივრად იწველება და ამიტომ როგორც მეტ შრომაში მყოფი მეტსაც იღვამს რძეს და უფრო მსუქანსაც. ამისა გამო ეხლა ევროპიელი მესაქონლენი ცდილობენ ძროხა თავიდანვე, ყოველგვარად თუ არა პირველი ხბო, წველვას ორივე

მხრიდან შეაჩვიონ. ამგვარად ჩვენი ცოდნა და ჩვეულება ამ საქმეში წასაბაძავი ხდება ევროპელებისათვის, როგორც საუკეთესო წესი ძროხების წველევაში.

არა ნაკლები მნიშვნელობა წველევაში აქვს ცუხის კარგად გამოწველვას. თუ სრულიად არ ჩამოეწვრიტა ცუხი იგი არ თამამდება, თანდათან ძროხას წველევაში შესვლა არ ეტყობა, ესე იგი რძის მომატება არ ეტყობა ცუხს.

თუ კი ბზეს გაყოლილი ხორბალი სანანურად რჩება პატრონისათვის, მაშ ცუხში ჩარ-

ჩენილი ყოველ მოწველევაზე რძე უფრო დასანნი უნდა იყოს (როცა ხბო არ არის), რადგან გადაყოლებულ ხორბალს ჩვენივე საქონელი ან ფრინველი შეჭამს და რძე კი სრულებით არა კეთდება, რომ ვინმემ გამოიყენოს.

ამიტომ მოწველევაში ყუხის გდება უნდა მიექცეს იმას, რომ ცუხი სრულიად გამოიწველოს ხალმე და დღითი დღე გავარჯიშებით შესამატი ეძლეოდეს რძეს.

განცხადებანი

მთელ კავკასიაში პირველი სპეციალური ელექტრო-მხანიაური დაწესებულება

ა. ღიუმა

ტფილისი, მისხილოვის ქუჩა, № 140, რომელიც ამზადებს მეფუტკრეობაში საჭირო ყველანაირ იარაღებსა და ავეჯეულობას.

დედა-მუშქრ ს ბაზრდა ხელოვნური წიგნები და სახელმძღვანელოები მეფუტკრეობის შესახებ

აქვე ყიდულობენ და ჰყიდიან თათვლს და წმიდას სანთელს. პრეესკურანტი უფასოდ.

სახელმწიფო ქონებათა და მიწათ მოქმედების სამინისტროს კომისიონერი მ. მ. ფრიდლოვი ტფილისში.

აპარატები და წაშლები ბალ-ვენახების შესახებ ლავად

სუფთა შაბიაშანი ცნობილი მაკლესფილდისა და სხვა ფირმებისა.

ბოზირადი მარსელისა და პირდაპირ იტალიიდან გამოწერილი სხვადასხვა ფირმებისა და ჩვენი საკუთარი ფირმისა.

ნამდვილი შვეიცარიის მწვანე წამალი ბლენდელის ფაბრიკისა ლონდონში.

პულვერიზატორები (შესასხურებელი აპარატები) მონსერვიესი, ვერმორელისა და სხვა ფაბრიკებისა.

მზად გაკეთებული პარაშოკი ვაზებზე და ხეხილებზე შესასხურებლად სოკოები და მწერ-ჭია-მატლების წინააღმდეგ „**პალმარი**“ სხვადასხვა ფაბრიკებისა.

შურაქნის საწურავები (პრესები) მბილიესი, მარმონიესი და სხვა ფაბრიკებისა.

ღვინისა და სპირტის ამოსაღები ნანოსები ანუ კომპაზები გვილებოსი.

ღვინის გასაშინჯი აპარატები სალერონ-ჯურდენისა.

ვაზების შესაყელო და ახახვევი რაფი.

აზბესტის ფილტრები მალოვიჩის, რუეტის და სხვა ფაბრიკებისა.

სცეტილენის ფარნები მაღალ კომპეზე ახანთები მეღვინისა.

კანტორა კისრულობს სხვა ყოველი გვარი იარაღებისა და მაშინების გამოწერასაც, რომელნიც კი საჭირონი იქნებიან მევენახე-მეღვინეებისათვის, მებაღეებისათვის და ყველა სხვა მეურნეთათვის.

დაწვრილებითი ცნობების მისაღებათ მსურველნი მიმართავენ **მ. მ. ფრიდლოვის ტფილისში.**

კატალოგები უფასოდ.

რედაქცია-გამომცემელი **ვ. ი. რცხილაძე**